HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עדים זוממין דממונא הוא. דכל המשלם יותר על מה שהזיק גרון לפי ומשלומי מרעיה ומשה קרי קנס כדלקמן בהך פירקין (ד' טו:) וכגון כל דבר קבוע המשלם בתורה גרון ממשים של תוקם ומפתה ומשה של מוציא שם רע כולהו הוי קנסא אבל מידי אחריני ממונא: **סבר לה כר"ע.** לעיל בפ' מכות (ד' ג.) **עדים זוממין** אין משלמים על פי עצמן כגון שם הוזמו בג"ד זה אחר זה ולא הספיק בעל דין להעמידן דדין ומתוגבן והלכו למקום אחר והוזמו שם בג"ד ואחרו הוזמו בבית דינו של פלוני פטורין לעולם קנסא הוא ומודה בקנס פטור: **אי ר"ע ניחני תרי גווני שור.** להא לר"ע יש חילוק בין משלומין של שור לחזיק שור דלא משלם אלא מחי נזק למשלומי שור לחזיק משלם כולה דתנן לקמן בפ' המניח (שם דף נג.) ר"ע אומר כו': **ממונא.** שם אבל משלם שור תם ומת בעלמא ושמו ג"ד אבל אחבל שור בעלמא יותר מאבל שאבד ואבל משלם בעל השור גרוזיה. לכם לגרופו כלעיל בסנהדרין בפ"ק (דף ז.) **תלייה** לגזיזה וקס: **יכול ישלם שם שחבל בעלמא מן העלייה ת"ל כו'.** ואשמעינן דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה: **תום ומפתה דממונא הוא.** שהמשים כסף לגד הוי קנס אבל יש בו פגם שהוא עכשיו פחות מדמעיקרא כדלעיל בכתובות (דף מ.) ובוודאי דממונא הוא: **ר"ג מה נפקד.** משום דמי מיעטריך ליה למימני מי משום טעם אחר תנא ליה: **מדמע.** מערב תרומה עם חולין של שבירו להשתא מזדן להו זוזי לפי שעין יכול לאוכלה אלא כהן: **מנסך.** שניסך יין מבירו לע"ז ואסרו בהנאה לועיל ועביד ליה מעשה בגופיה דיין: **שחינו נייר.** כגון שכל לתין הנזק ניכר בתוך הפירות אלא אסר להו: **נימא קסבר רבי חייא נזק שמיה ניזק.** ומשום דקנס הוא מני אלא הוי בכלל אבות דרבי חייא לועטיא: **אלא מנייא דרבי חייא למעוטי מאי.** אלא מהשיב בהלייהו: **מוסר.** מלשון שמוסר ממון מבירו לעובד כוכבים: **ומפגל.** [ה] כהן שאחת קרבנו של ישראל מתעת א] לשום שלמים לתין הקרבן עולה לאותם בעליו ונרין אחר: **וניחני ליה.** ר' חייא אלי מוסר: **מוניא שם רע דיבורא דאית ביה מעשה.** בעלה: **מכלל דלית ליה מולדות.** כדפרשינן לעיל בכל אד ואד נגיפה ונשיכה לקרן נתחכמה להשתמה תולדה דשן וכן לכולן: **אחת נתינה בו.** דבכולהו כתיב בו אחת וגמרינן אחת מאבר מועד לכתיב ביה שור אחת השוורי[ו] מה התם ממיטב דגמר משן ורגל דכתיב ביה שור אחת השוורי[ו] אף כאן מיטב אבל דגמר לשלם קרקע לניזק בשביל הזיקו מגביהו מן העידית או נתינה ונתינה מאבר מבור שגמר את העבד דכתיב ביה יתן לאדוניו[ו] או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב ביה שור אחת השוורי[ו] או כסף וגמרי מבור דכתיב ביה כסף יפיע לבעליו [שמות כא] ואברבע אבות גמירי כולהו משן ורגל. בשומר חנם כתיב אשר ירמיעון לחמיר ישלם [שם כב] בשומר שכר כתיב בעליו אין עמו שלם ישלם [שם] בנושא שכר כתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם [שם] שוכר לינו כנושא שכר. בנזק לחובל בחבירו כתיב נתינה כן יתן לו[ח] והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשינן בהמוכל (לקמן דף פד.). בפצע כתיב פצע תחת פצע[ט] ורדשינן ליה לקמן בהמוכל (דף פה.) פצע תחת פצע ליתן לפצע במקום נזק. בריפוי ובפצע כתיב שבתו יתן ורפוא[י]. [יא] ובשבת כתיב תחת גבי תום ומפתה דכתיב תחת אשר עינה [דבריס כב] ודרשינן בכתובות בפרק חלו נערות (דף מ:) תמשים כסף תחת העיטוי מכלל לתיכא נזק ופגם. ליענא מחריא הואיל וכתיב בשומר בחבירו תחת לכתיב תחת פצע כולהו תמשה דבריס דידיה מהשה גמרינן. בתשלומי כפל כתיב ישלם שניס [שמות כב] ובתשלומי תרבעה וחמשה כתיב חמשה בקר ישלם תחת שור וגו'[יב] וקרן דגנב בכלל כפל הוא ובגזל כתיב נתינה ונתן לאשר לאשר לו [במדבר ה.]. בעדים זוממין כתיב בהו נפש בנפש (דבריס יט) וכתמן לכתיב תחת תחת. בתום ומפתה ומוניא שם רע כתיב בהו ונתן לאבי הנערה תמשים כסף [שם כב] היינו תום מפתה כסף ישקול כמותר הכתובות [שמות כב] במוניא שם רע ועבתו אותו מאה כסף [דבריס כב]. מטמת ומדמע ומנסך בכלל נזק הן[יג] וכתיב בהו תחת תחת: **מאי קאמר.** למה לי למיתני כלל: **ופיסי לידך מינה.** במה מצינו בשור שהוא מזיק ומייב אף המצעה שהוא מזיק יהא חייב: **לא תחית.** כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושמואל לטעמיה: לכתוב

הא תברא ר"ע לגזיזיה. אין לפרש לחזר בו מדקתני שמשלם מגופו דבפ' המניח (לקמן דף נג.) תני בהדיא ר"ע לומר כמשפט הזה כתחתון ולא בעליון יכול ישלם מן העלייה כו' ולפ"ה נמי קשה לפי' [ו] ס"ע"ג דזימנין ליכא נזק שלם כגון שהשור אין שוה כדי היזקו מכל מקום ליתני תרי גווני שור כיון דלפעמים אינה נזק שלם ו"ל דכיון דאין משלם אלא מגופו אי ליתני תרי גווני שור למיתני גבי אבות דמשלם לקמן כולם כאחת הן לשלם ממיטב: **האונס והמפתה והמוציא ש"ר דממונא הוא.** מוקי לה אם רע לית ביה ממונא כלל אלא מאה כסף אלא מגב מחריני נקטינן: **המטמא והמדמע.** תמ"ל דלא תנא להו מעוט לא: **דאי שמיה היזק.** מיבעיי בשוגג: ואע"ג דחזקיה למר שמיה היזק אימעוטי בהניזקין (ניטין דף נג:) מ"מ ניחא ליה לאוקומי בריישא דרבי מאיר מצינו למיתני **וקתני** היזק **דלא מינברא.** והא דקתני שלשה גווני לפי שהם שנויין בפ' הניזקין (שם נב:) דלקתני שומר חנם והשואל נוטל טובת שכר והשוכר דקתני גווני טובא: **תני מניינא למעוטי.** הלי למעוטי נזק מעות לית ליה דרבי חייא אלא קנסא ובקנסא לא קמיירי לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק תנא היזקא דמינברא ותנא היזקא דלא מינברא בשלמא לתנא דידן תנא מניינא למעוטי דר' אושעיא ור' אושעיא תנא מניינא למעוטי דרבי חייא אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי [ז] למעוטי מוסר ומפגל וליתני בשלמא מפגל בקדשים לא קמיירי אלא מוסר מאי טעמא לא תני שאני מוסר דדיבורא ובדיבורא לא קמיירי והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני דיבורא דאית ביה מעשה והא עדים זוממין דיבורא דלית ביה מעשה הוא וקתני התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב [ב] ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו בשלמא לתנא דידן תנא אבות מכלל דאיכא תולדות אלא לרבי חייא ורבי אושעיא אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן מאי ניהו אמר רבי אבהו כולן כאבות לשלם ממיטב מאי טעמא אתיא תחת נתינה ישלם כספך: לא הרי השור כהרי המבעה: מאי קאמר אמר רב זביד משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה הדר אמר חדא לא אתיא: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים: מאי קאמר אמר רב משרשיא משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב

מחריש ממיטב לא צריך קרא למכתב זמם ונפקא לייתחייבו ממיטב: **מאי** קאמר. משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי שמ"ם קמתמה מאי קאמר:

תורה אור השלם

1. אוֹ בֵן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לוֹ:
שמות כא לא
2. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יט יט

מוסף רש"י

אין משלמין על פי עצמן. סם נחתו בב"ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזוממין עד שבאתו ונתו בב"ד אחר והודו שהוזמו בב"ד פלוני ממון שלם. **משלם במותר** נזק שלם. סם חבל גם בהשלם שבאשלם יותר על מבלה שבשור, בעל השור משלם תוחו מותר מזק שלם (ערכין יד:). ומפגל. כהן שפגל בקרבנו של ישראל, דשמיט לאוכלו מן זמנו לחייב, הינו משלם ממיטב, דהאי היזקא דיבורא נעלמא הוא והיזק שלהינו מיכר ניכר (כריתות ב:).

רבינו חננאל (המשך)

מצאנו בפירוש בשן ורגל דכתי' ובבור בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. וגמרינן מינה דכל מקום דכתי' תשלומין הוא ממיטב, **בשור** כתי' שלם ישלם שור תחת השור. **בבור** כתי' בעל הבור ישלם. **במבעה** כתי' מכה בהמה ישלמנה. **בהבער** כתיב שלם ישלם המבעיר. **בשומרים** כתי' ישלם שנים לרעהו. **ובשומר שכר** כתי' ישלם לבעליו. **ובשואל** כתי' שלם ישלם. **שביר**, או כשומר חנם או כשומר שכר. **גנב** חיים שנים ישלם. **תשלומי ד' וה'** כתי' חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. **בגזלן** כתי' ושלם אותו בראשו. ולמד עוד מי שאינו כתוב בו לשון תשלומין בתחת תחת. כתי' בגזלן שור שלם ישלם שור תחת השור, מה תשלומי שור כתי' ביה תחת והוא ממיטב, אף כל היכא דכתי' תחת ממיטב הוא. וילפי מיניה הניזקין דכתי' עין תחת עין, **והעדים זוממים** בכלל. **צער**, חבורה תחת חבורה. וילף מינה **האונס** שני' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענתה. ותוב ילפי אחריני מן האונס מה אונס דכתי' ביה נתינה וכסף ומשלם ממיטב, אף כל היכא דכתי' נתינה או כסף ישלם ממיטב. וילף מינה המפתה דכתי' כסף ישקול. ומוציא **שם רע** דכתי' וענשו אותו מאה כסף. **ריפוי ושבת** כתי' בהו נתינה שנאמר רק שבתו יתן ורפא ירפא. **המטמא והמדמע והמנסך** מים לע"ז. **והמסור והמפגל**

גליון הש"ס

גמ' ליתני תרי גווני שור. עי' לקמן דף ז ע"ב תוס' ד"ה ור"ש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומפגל וכו' מטמא לשום שלמים. עי' מנחות דף מט ע"ב בלשון רש"י שם בד"ה ומתקבל בהו לשום שלמים וכו' ובתוספות שם ד"ה וקמשמע בה ועי' פני יהושע ושיטה מקובצת ודו"ק:

רבינו חננאל

דברי ר' עקיבה דאמר בעדים זוממין אין משלמין על פי עצמן מפורש בתחלת פ' כיצד העדים נעשין זוממין. ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בני גרושה ובני חלוצה ואין גולין לערי המקלט ואין משלמין כופר ואין נמכרין בעבד עברי. משום ר' עקיבה אמרו אף אין משלמין על פי עצמן. פי' **תבריה ר' עקיבה לגזיזיה**, שיבר כלי זיינו שלוחם בהן. כלומר א) חזר בו, דתניא ר' עקיבה אומר יכול ישלם מן העלייה כו', זה בפ' המניח את הכד. פי' מסור המוסר את חבירו לגוים ונענש. או מסר ממון חבירו לגוים, אם יש עדים חייב לשלם. ודין מן השוטן שנענש מסור ואין לו ראייה אני עתיד לפרשו במקומו בפ' הכונס צאן לדיר. אשכחן הני אבות נזיקין כ"ו בהדי מסור ומפגל. ואית בהו ממונא וקנסא. והזק בידים והזוקא דאתי ממילא. ואית בהו ממונא דאתי לידיה בהיתרה וממונא דאתי לידיה באיסורא. ואית בהו נמי היזק ניכר והיזק שאינו ניכר. ואית בהו דיבור שיש בו מעשה, המוציא שם רע. ודיבור שאין בו מעשה שוויה מעשה, עדים זוממין. ודיבור שאין בו מעשה, מסור. **והני** אבות תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהילכתי גמירי לה, ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה. וכולן מועדין הן מתחילתן בר מן הקרן. רשן ורגל ברשות הרבים פטורים דאורחייהו הוא ב). **אמר ר' אבהו** כולן כאבות הן לשלם ממיטב. מאי טעמא, אמר אביי אתייא תחת נתינה ישלם כספך. פי'

ו) עיר תוס' ד"ה הא תברא. ז) עי' גרע"ם דיש מכלימין מ"ש על הרי"ף כאן.